כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ לקראת סוכות וזאת הברכה ■ י"ב תשרי ה'תשפ"א ■ 30.09.2020 ■ גליון מס' 602

דרך נשגבה לדבקות בבורא

/ הרב יהודה רובן, ערכים

תובנות עמוקות ורעיונות יהודיים שורשיים קשורים לארבעת המינים. נציע כאן מבט על יחודו של כל מין ועל תרומתו לכלל כולו.

מצוות ארבעת המינים היא מצווה מיוחדת לחג הסוכות, ויש לקיימה בהידור גדול. התורה קושרת את השמחה של חג סוכות למצוות נטילת ארבעת המינים (או כפי שנקראת בקיצור: 'נטילת לולב'), כפי שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל, ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (ויקרא כ"ג, מ'). מהו הקשר בין מצוות נטילת ארבעת המינים לחובת השמחה בסוכות?

הרבה שמחות יכול אדם לחוות בחייו. יש מהן שחולפות כעבור שעה קלה ויש שהן שמחות מתמשכות. יש שהן שטחיות ויש כאלו החודרות לרבדים העמוקים ביותר של הנפש. שמחה המקיפה את כל אישיותו של האדם ויורדת עד למעמקי נשמתו, היא שמחת כפרת החטאים.

העיר ירושלים הייתה מוקד לשמחה ולששון לכל הארץ, כפי שנאמר: "יפה נוף משוש כל הארץ" (תהילים מח, ג). ירושלים היא מקור הקדושה ומקור עצום ליראת שמיים, לרוח טהרה ולדעת אלוקים. כיצד היא נהייתה גם סמל לששון לכל הארץ?

אדם נכנס לבית המקדש כשעל ליבו רבצה סאת עוונות. הקריב קורבן והתכפר לו, ויצא נקי מן העול המעיק. היש מאושר ושמח ממנו? זו הסיבה שבגינה הייתה ירושלים "משוש כל הארץ".

אומנם היום אין לנו בית מקדש ולא כהן מכפר, אולם עיצומו של יום הכיפורים מכפר גם בימינו, וכיון שזכה אדם לכפרה, יש לו סיבה לשמוח עד אין קץ. ולא עוד, אלא שהקורבנות מכפרים רק על השגגות, ואילו כפרת יום הכיפורים מכפרת גם על הזדונות; נמצא שביום הכפורים ישנה סיבה לשמחה יתרה.

בכל חטא שחוטא האדם מעורב גורם התעלמות מהקדוש ברוך הוא. לרגע נדמה לחוטא שעין של מעלה אינה רואה אותו, ולכן יכול הוא לעשות את מעשיו במחשך. על עוון הסתר הפנים מצידו של האדם, מגיב הקדוש ברוך הוא בהסתרת פניו ממנו. על תופעה זו מצר דוד המלך: "הסתרת פניך, הייתי נבהל" (תהילים ל, ח).

אם על ידי כפרת עוונותיו זוכה אדם לשוב ולהתקשר עם בוראו, אין לך מאושר ממנו. מהחשכה ומהאפלה שבה שקע האדם בשל חטאיו, מפציעה אלומת אור של סליחת העוון, שאין כמוה להגברת השמחה. על כך אומר דוד המלך: "אור זרֻע לצדיק ולישרי לב שמחה" (תהילים צז, יא).

ברוח זו נוכל להבין את הקשר בין מצוות נטילת לולב לבין השמחה שבחג הסוכות. הרבה רמזים נאמרו בפי חכמינו ז"ל אודות ארבעת המינים. אחד מהם הוא האמור במדרש (ויקרא רבה ל, ט):

"פרי עץ הדר" - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (תהילים קד, א): "הוד והדר לבשת".

"כפות תמרים" - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (תהילים צב, יג): "צדיק כתמר יפרח".

"וענף עץ עבות" - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (זכריה א, יא): "העֹמד בין ההדסים".

"וערבי נחל" - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (תהילים סח, ה): "סֹלו לרֹכב בערבות".

חכמינו ז"ל רמזו לנו שבאמצעות ארבעת המינים אנו לוקחים כביכול את הקדוש ברוך הוא. מצווה נפלאה זו הינה דרך נשגבה של דבקות בבורא.

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

זבולון בצאתך וישששכר באהליך
חג שמחה תורה שימש מקור לחילופי דברים בין הלמדן ליהודי הפשוט, בדבר חלקו של כל אחד...
המשך בעמ' 2

לעיני כל ישראל
בפסוק החותם את התורה שנמסרה לנו ע"י משה רבינו ועל כן היא נקראת גם על שמו- 'תורת משה'...
המשך בעמ' 3

בניית סוכה במוצאי יום כיפור או למחרת כשיהיה מהודר יותר
הנה חקר בני הגאון רבי שלמה הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "אשר לשלמה", במי שיש באפשרותו...
המשך בעמ' 4

שו"ת קיץ
בהגיע חול המועד מתעורר לו מחדש הוויכוח ההלכתי האם מותר להתגלח בחול המועד...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
כערער בערבה
היה זה בערב שמחת תורה צרור הערבה האחרונה נחטפה מהארגז שהיה מונח בכניסה לבית הכנסת...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *"האם לכל האסירים יש סוכה"*
■ *האתרוג כמשל*
■ *לדקוד עם הדבי*
■ *זר פרחים בפארק גודקי*
המשך בעמ' 9

מפניני הראא"כ שפירא זצ"ל
יום הזיכרון של ראש ישיבת מרכז הרב, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל, חל ביום הראשון...
המשך בעמ' 11

גם ב"יהי רצון" הנאמר לפני נטילת לולב מזכירים אנו כי ארבעת המינים הינם "אותיות שמך המיוחד". במינים אלו מצויים רמזים לקדוש ברוך הוא, ובלקיחתם אנו מתקשרים עימו. המכנה המשותף שבין מחילת העוונות לנטילת הלולב הוא בשורת ההתקשרות המחודשת עם הקדוש ברוך הוא. התקשרות זו מולידה שמחה פנימית עמוקה, וכפי שנאמר (תהילים קמט, ב): "ישמח ישראל בעֹשיו, בני ציון יגילו במלכם".

מהכתוב "זה קלי ואנוהו" למדו חכמים שיש לקיים את מצוות ה' בהידור. על כן ראוי לקנות ארבעה מינים יפים ומהודרים: אתרוג נקי מכתמים עם הרבה בליטות ושקיעות ופיטם שלם; לולב לח וירוק, יפה וזקוף; הדסים לחים וירוקים ולא יבשים, בעלי עלים משולשים; ערבות שהענף שלהן אדום והעלים ירוקים ולחים, וראוי שיהיו ערבי נחל, כלומר ערבות שגדלו על שפת נחל.

ארבעת המינים שנוטלים בחג הסוכות רומזים לארבע קבוצות של בני אדם: אלו שיש בהם גם תורה וגם מעשים טובים, אלו שיש בהם אחת ממעלות אלו ואלו המשוללים מכל מעלה. בכל ימי חג הסוכות המינים נאגדים יחדיו, כסמל לאחדות ישראל, וכאות לקשרי הגומלין החייבים לשרור בין אלו לאלו. מעלת האחדות היא כה גדולה עד שהקדוש ברוך הוא ייחד מצווה הרומזת על יקרתה.

הניסיון מלמדנו כי לא ניתן להגיע לאחדות אמיתית בין הבריות אלא על ידי סילוק מוקדם של הגורמים לפירוד. התרוממות מעל הקטנוניות; מעל הקנאה, התאווה והכבוד, רק היא מסוגלת להוביל לאחדות. רק המתעלה מעל נגיעות אישיות, הוא המסוגל לחיות באחווה עם הזולת.

בפרט זה גדולה סגולת יום הכיפורים למחות מליבו של האדם סממנים בלתי רצויים אלו. ביום קדוש זה זוכה האדם להיטהר מחיידקי האנוכיות, ובכך הוא יכול להתקרב אל הזולת ולהתאחד עימו.

כשם שסילוק הנגיעות האנוכיות מוביל אל האחדות, כן הוא מוביל גם אל השמחה. האנוכיות הרואה את האדם במרכז, היא המפריעה לקרבת הדעת שבין הבריות, והיא זו המונעת מן האדם לשמוח באמת. התחושה האנוכית שחש אדם כאילו הכול "מגיע לו", היא שורש פירוד הדעות בין בני אדם, והיא גם המפריעה לאדם לשמוח, שהרי תמיד "מגיע לו" הרבה יותר. רק מי שמעבד את מידותיו ומדגיש פחות את עצמיותו, תשרור השמחה במעונו, והוא יוכל לחיות באחווה עם הבריות.

הקרבה אל השכינה, האחדות בישראל והשמחה - שלושתן קשורות ואחוזות זו בזו בקשר בל יינתק. ההתקשרות לבורא מובילה אל האחדות, והאחדות מובילה לקרבת השכינה.

נחשף לפנינו מעגל נהדר של שלמות, מעגל שבתוכו משולבים התשובה מהחטא עם אחדות ישראל. במעגל זה צמודות טהרת המידות ושמחת הלב, וכולן כאחד נועדו למען עם ישראל, המתקרב לבוראו בימים אלו.

זבולון בצאתך וישששכר באהליך

/ הרב יעקב הלוי פילבר

חג שמחה תורה שימש מקור לחילופי דברים בין הלמדן ליהודי הפשוט, בדבר חלקו של כל אחד מהם בלימוד התורה, ונשתמש בשתי דוגמאות:: א. אחד מחשובי האדמו"רים ראה ב'שמחת תורה' סבל אחד שהיה עם הארץ גדול משמח עצמו ביותר, ולא פסק פיו מזמרה ורגליו לא חדלו מריקוד, אמר לו האדמו"ר: לשמחה שלך מה זו עושה? כל כך הרבה תורה למדת השנה שאתה כל כך שמח? השיב לו הסבל: רבי! ואם אחי שלי עושה שמחה, אין אני צריך לשמוח? ב. דבר דומה אירע אצל רב אחד שפנה אל אחד מבעלי הבתים ששימח עצמו מאד בשמחת תורה ושאל אותו: מה זה קפצה עליך ר' יהודי שמחה גדולה כל כך? אני לומד ואתה שמח? השיב לו היהודי הפשוט: והרי רבי, בערב יום הכיפורים אני מתודה ואומר: "על חטא שחטאנו לפניך בכם בכפת שוחד" ומה שייכות יש לו לחטא זה אליך? וכי רב אני? אלא מה, כל ישראל ערבים זה בזה, ואם אני שותף לחטאיך שלך, מותר לי להיות גם שותף כלשהו ללימוד התורה שלך.

התורה אינה שייכת רק לאליטות של "חברת הלומדים" אלא היא שייכת לכל אחד ואחד מישראל גם לפשוטי העם, את זאת הוכיח המהר"ל מפראג [בהקדמתו לספרו 'תפארת ישראל'] מהכתוב: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" והכוונה היא "כי התורה היא חפץ מונח, כל הרוצה לזכות בה יזכה בה, ולכן לא אמר 'אשר שם לבני ישראל' אלא 'לפני בני ישראל' כמו דבר המונח לפני כל הרוצה לזכות זוכה בה. ולא יאמר האדם כי התורה לא ניתנה רק לגדולי החכמים שהם רחוקים מן הטעות, אבל התורה ניתנה לכל". ומוסיף שם המהר"ל שלכן נוסח ברכת התורה אינו "וציוונו ללמוד תורה" שאז הייתה הכוונה כי ללמוד תורה אינו שייך אלא רק על מי שלמד תורה ומכוון ההלכה לאמיתה, שרק אז שייך לומר שלמד תורה, אבל מי שאינו מכוון ההלכה על אמיתתה, אין זה לימוד, "ולכך מברכין 'לעסוק בדברי תורה' בין שהוא מכוון ההלכה או שאינו מכוון ההלכה, רק שיכוון ללמוד האמת אע"פ ששגג".

דברי המהר"ל מכוונים לאדם שבפועל הוא לומד, אלא שהוא אינו מכוון לאמיתה של תורה, אבל אין זו כל האמת אלא אחר העיון מתברר שגם מי שאינו לומד תורה בפועל, גם לו יש חלק בתורה, דבר שלא מצינו בשום מצוה אחרת, ששם המצווה נזקפת רק לזכותו של מי שמקיים אותה בפועל, ואילו מי שאינו מקיים אותה בפועל אין לו חלק במצווה. ורק במצות תלמוד תורה מחדשת לנו התורה שיש אפשרות של שותפות בין מי שלומד בפועל ובין מי שמסייע לו מבחוץ, ככתוב: "שמח זבולון בצאתך וישששכר באוהליך" וכמו שפירש רש"י: "זבולון וישששכר עשו שותפות, 'זבולון לחוף ימים ישכון' ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של ישששכר והם יושבים

ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון לישששכר שתורתו של יששכר ע"י זבולון הייתה".

מהו סוד השותפות הזאת? סוד השותפות מצוי בנוסח הברכה "לעסוק" שלימוד התורה הוא כמו 'עסק' ששותפים בו שותפים רבים, שבהצלחת העסק, האחד משקיע, האחד מייצר והשלישי משווק וכדומה, ומכל השותפים הללו באה ההצלחה לעסק, כך גם בלימוד התורה, שהמצווה אינה רק רכישת ידיעות שכליות בלבד, אלא התורה היא גלוי רצון ה' בעולם, על כן אין אנו קוראים לה "חכמת ה' " אלא "תורת ה'" - שעניינה להורות לנו את דרכנו בחיים, ולהגשים בפועל את רצון ה' בחיינו המעשיים, וההגשמה הזו נעשית בשיתוף כוחות רבים, על כן התורה מחייה לא רק את לומדיה אלא היא גם "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר".

לעיני כל ישראל

/ הרב איתמר הרשקו

בפסוק החותם את התורה שנמסרה לנו ע"י משה רבינו ועל כן היא נקראת גם על שמו- 'תורת משה', מובא השבח הגדול ביותר שניתן למשה והוא עניין שבירת הלוחות מול עיניהם של ישראל.

מעשה זה נעשה שלא ע"י ציווי מפורש מאת הקב"ה ולמרות זאת הצליח משה לכוון לדעת השכינה ואף קיבל על כך ברכת "ישר כח' מאת ה'[1].

שבח זה הוא החוֹתָם של כל התורה על כל מצוותיה ודקדוקיה, ומכאן והילך עלינו לשמרה ולפתחה בכל דור.

מעשה שבירת הלחות היה לעיני כל ישראל, וזאת על מנת להדגיש לנו מהי הדרך הנכונה להשתמש בתורה אותה קיבלנו.

בכל הפרשיות שבספר דברים, משה חוזר ומזהיר את העם על כך שאין הם נותנים את עיניהם מספיק על מנת לראות מה מדבר עמם ה', עד כדי כך ש'לא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד **היום הזה**"[2], שהוא היום בו נפטר משה ומסתלק מאתנו.

גם הנביא ישעיהו מביא את תמיהת ה' והתלונה כלפי ישראל מדוע הם אינם רואים את דברו- "מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלח מי עור כמשלם ועור כעבד ה'"[3]. וזאת למרות שהם רואים הרבה דברים, אך לא שומרים. זאת פוקחים את האוזניים ולא שומעים[4].

ולכן הקב"ה מדגיש לעם ישראל על פי מה שעשה משה בפועל, איך ניתן לראות גם את מה שעל פניו עלול להיתפש כדבר בעייתי, כשבירת הלוחות.

ביום השלושים ותשע לעליית משה למרום- ט"ז בתמוז, נגשו עם ישראל לאהרון וחור ובקשו מהם שיעשו להם 'אלהים' שילכו לפניהם תחת משה שאיננו עוד, כפי שהם טעו לחשוב.

לאחר שחור ניסה להתנגד להם והם הרגוהו, אהרון הבין שאין לו ברירה אלא לשתף עמם פעולה וזאת על מנת לעכב את הדברים עד למחרת[5]- היום בו משה אמור באמת לרדת עם הלוחות בידיו.

למחרת השקימו העם לצחק מוקדם בבוקר ועשו להם מחולות סביב עגל המסכה ע"מ לעבוד אותו.

באותו הזמן בדיוק השלים משה את ארבעים הימים שהיו לו בהר סיני, ורק כעת ככלתו לדבר עמו[6], ניתנו לו הלוחות לראשונה.

כשמשה רבינו יורד אל ההר להביא את הלוחות והמצווה לישראל הוא פוגש תחילה את תלמידו שלא מש מתוך האוהל- יהושע בן נון, ויחדיו הם מנסים להבין את פשר הקולות שיש במחנה ישראל שלרגלי ההר.

לאחר שמשה מבין את מה שקורה כעת עִם ישראל וכיצד הם לא ראויים בשעה שכזו לקבל את התורה עקב היותם מומרים[7], הוא מחליט להשליך את הלוחות למול עיניהם של כל ישראל.

משה ידע שזהו רצון ה' בשעה זו ולכן גם הקב"ה לבסוף משבחו- ישר כחך ששברת.

הוא הבין זאת משום שלא ניתנו לו הלוחות אלא באותו היום בבוקר, יממה לאחר שעם ישראל כבר המיר עצמו במעשה העגל. ומכיוון שכך, אות וסימן הוא למשה שהלוחות ניתנות לו על מנת שישבור אותם.

האדם הנוסף והיחידי בעם ישראל שזכה לראות הן את הלוחות והן את שיברהן היה יהושע בן נון תלמידו של משה. וזאת בעוד שאר הזקנים נשארו במחנה ישראל.

מכיוון שרק יהושע היה עם משה ברגע שבירת הלוחות, הוא זה שנבחר לשמש תחת משה כמוסר ומעביר התורה לדורות הבאים. שכן רק מי שיש עיניים בראשו שלא להפסיד אף רגע כל שהוא במחיצת רבו, יכול להיות זה שממשיך את דרכו.

הזקנים שבאותו הדור הבינו זאת רק לאחר פטירת משה, כשהיה נראה להם שיהושע אינו בדרגה של משה[8] אך כעת שהוא זוכה להיות נוצר תאנה האוכל פריה כממשיכו של משה, אות וסימן שגם הם יכלו להגיע לדרגה הזו.

לו חכמו להשכיל, היו ראויים להשרות עליהם שכינה כמשה רבינו[9] והם היו זוכים להיות ממשיכי הדרך, בדיוק כפי הזקנים שזכו לבסוף להיות אלו שמסר להם יהושע את התורה[10].

מכיוון שהפסוק האחרון של התורה מתקשר עם הפסוק הראשון של ספר יהושע[11] בכך מראה לנו התורה יותר מכל מהי הדרך לקבל תורה ולמסור אותה לדורות הבאים. עלינו לנהוג כמשה ויהושע שלא חיכו שיאמר להם במפורש כדי להבין את מה שראו עיניהם, גשמית ורוחנית.

כשיהושע רואה שרבו עולה להר, הוא כבר יודע שבזמן הירידה חזרה בוודאי יהיה מה ללמוד ממשה לאחר ארבעים יום, ולכן גם אם הזקנים האחרים חשבו 'כלום יש סעודה בלא טורח'[12] והם יוכלו להספיק להגיע בזמן כשמשה יורד, כשהקב"ה הזדרז להוריד את משה[13] מההר, הזקנים לא היו שם כדי לראות את מעשיו מיד אח"כ.

וכך גם משה, שהבין את עניין מסירת הלוחות דווקא בזמן בו ישראל לא ראויים לקבלם, אין זאת אלא על מנת שיחודש עניין גדול בתורה והוא שבירת הלוחות.

ומאז ועד ימינו אנו מקבלים ומוסרים תורה מתוך ראיה של "והיו עיניו רואות את מוריך ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו"[14]- כשגם על הדברים שנראים בתחילה כשמאל, הם בעצם ימין.

וכל זאת בא מתוך התדבקות בתלמידי חכמים שהם כמשה רבינו[15], 'משה- שפיר קאמרת'[16].

1 - "לעיני כל ישראל -שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת- רש"י דברים לד, יב
2 - דברים כט, ג
3 - ישעיהו מב, יט
4 - ראות רבות ולא תשמר פקוח אזנים ולא ישמע- שם, כ
5 - ויאמר חג לה' מחר- ולא היום שמא יבא משה קודם שיעבדוהו זהו פשוטו ומדרשו בויקרא רבה דברים הרבה ראה אהרן ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו ויבן מזבוח לפניו ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם ועוד ראה ואמר אם הם בונים את המזבח זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן עשויה בבת אחת מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי בין כך ובין כך משה בא- רש"י שמות לב, ה
6 - שמות לא, יח
7 - וישלך מידיו וגו'- (שבת פז) אמר מה פסח שהוא אחד מן המצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה כאן וכל ישראל מומרים ואתננה להם- רש"י שם לב, יט
8 - ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה- ב"ב עח:
9 - ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים? אלא ללמד, שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל, הרי הוא כבית דינו של משה- ראש השנה פרק ב, משנה ט
10 - משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים- אבות א, א
11 - ויהי אחרי מות משה- מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה וזה מחובר לה
12 - שבת קנג.
13 - לך רד- שמות לב, ז
14 - ישעיהו ל, כא- כב
15 - סוכה לט.
16 - יהיו הדברים האלו לע"נ מו"ר מרן הגר"א שפירא זצוק"ל- ראש ישיבת מרכז הרב, שנלבע"ט בחג ראשון של סוכות, ט"ו בתשרי תשס"ח

בניית סוכה במוצאי יום כיפור או למחרת כשיהיה מהודר יותר

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

הנה חקר בני הגאון רבי שלמה הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "אשר לשלמה", במי שיש באפשרותו לסכך את הסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים בסכך משנה שעברה, או להמתין לסכך חדש ומהודר יותר, מאי עדיף טפי, לסכך מיד במוצאי יום הכיפורים, דזריזין מקדימין למצות, כמו שכתב הרמ"א (סימן תרכד, וסימן תרכה) ד"מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה", או דלמא עדיף להמתין לסכך המהודר?

והשיב לו הגאון הנפלא מו"ה רבי אהרן ליברמן שליט"א בעל "משנת אהרן", וזה לשונו:

א שאלה זו תליא לכאורה במחלוקת הפוסקים אם ענין זריזין מקדימים למצוה עולה על מעלת מצוה מהודרת. ראה משנ"ב (סי' תכו סק"כ) ושעה"צ (סקכ"א) דנחלקו הפוסקים לגבי קידוש לבנה, אם לקדשה במוצ"ש כשהציבור מבושמים, או לקדשה בימות החול דאין להחמיץ המצוה, עיי"ש. - ודעת שו"ת תרומת הדשן (סי' לה) שעדיף לדחות ברכת הלבנה למוצ"ש, משום שהידור מצוה עדיף מזריזים מקדימים למצוות. ומייתי ראיה מיבמות (לט.) יעוי"ש.

ב ויש לעיין בדברי המג"א שלכאורה סותר משנתו בזה, דמחד גיסא נראה שנקט דזריזין מקדימין עדיף מהידור מצוה, דכידוע סדר הנחת טלית ותפילין הוא, קודם הטלית ואח"כ התפילין, וכתב רמ"א (סי' כה, א) שאם התפילין מזומנים לפניו ולא הציצית, א"צ להמתין על הציצית, אלא יניח התפילין וכשיהי' לו טלית מתעטף בו, וביאר המג"א (סק"ב) דשהויי מצוה לא משהינן אפילו אם יעשה אח"כ המצוה יותר מן המובחר.

ומאידך נראה שנקט המג"א דהידור מצוה עדיף מזריזין מקדימין, שכתב (בסי' רעא סק"א) דאם יו"ט חל ערב שבת, ואין לו אלא כוס אחד לקידוש, מניחו לשבת, דהא קידוש של שבת מן התורה, ואע"ג דאיכא למימר דמצוה דרבנן כקידושא דיו"ט דהאידנא עדיפא, מ"מ כיון דאפשר לקדש ביו"ט אף על הפת, עדיף טפי לעשות המצוה דאורייתא, דהיינו קידוש של שבת על היין, עיי"ש. ומשמע דהידור בקידוש של שבת עדיף משהויי מצוה.

ג וכבר נשאל אאזמו"ר שליט"א בשו"ת משנת יוסף (חי"ג סימן קלו) על סתירה זו, וכתב לחלק בין שני סוגי הידור, יש הידור בעצם המצוה שנעשית ביותר הידור, כעין דאמרינן (ב"ק ט:) הידור מצוה עד שליש במצוה, כגון אתרוג יותר מהודר, וכן ס"ת יותר נאה וכו'. – ויש הידור אחר שאינו בגוף המצוה, אלא שסדר עשייתה הוא יותר בהידור, כמו בנידון המג"א בסדר הנחת טלית ותפילין דההידור אח"כ אינו בעצם החפצא דתפילין, אלא בסדר הנכון, דמשום דמעלין בקודש צריך להניח תחילה הטלית ואח"כ התפילין.

אבל אם עכשיו מזומנים לפניו תפילין זולים שידוע שאינם מהודרים, ואח"כ ישיג מהודרים, בזה ודאי הידור בעצם חפצא דמצוה עדיף. [ובזה דיברו בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' לה) ובשו"ת חכם צבי (סי' מה) אם כשמזומן לפניו נרות שעוה לנר חנוכה ימתין על שמן זית ויעשה המצוה ביתר הידור]. - משא"כ בקידוש דשבת שהוא דאורייתא, עצם הקידוש הוא יותר בהידור אם יאמרנו על היין מאשר על הפת, לכן משהין המצוה מיו"ט דרבנן לשבת דאורייתא.

כמו כן בברכת הלבנה יש הידור בעצם הברכה שנברכנה במוצש"ק כשמבושם ומלובש בבגדי שבת. דלא שייך באמירת הברכה הידור אחר שיהא הידור בגוף המצוה, כי אם שיאמרנה ברוב עם הדרת מלך ובצורה מכובדת, וזה דוחה לזריזין מקדימין למצוות. ואתי שפיר

פסקי המג"א. [וראה שו"ת משנ"י (ח"ט סי' מא) דלפי מש"כ התרוה"ד (סי' לה) והחכם צבי (סי' מה) דהידור מצוה עדיף, אזי הנוסע לפני התפלה ויש מנין מתפללים על האוטובוס, לא יתפלל עמהם, דתפלה בביהכ"נ במתון הוי הידור הדוחה הזריזין להתפלל בנסיעה].

ד ולאור חילוקו של אאזמו"ר שליט"א - בין הידור בעצם המצוה שדוחה ענין זריזין מקדימין, ובין הידור שאינו בעצם החפצא דמצוה דאז זריזין מקדימין - אזי בנידו"ד ימתין למחר לסכך מהודר, דהידור בחפצא דמצוה, עדיף מזריזין מקדימין.

ואל תשיבני ממש"כ הבכורי יעקב (בתוספת ביכורים לסי' תרנא) שאם אחד יודע שיביאו לו אתרוג מהודר אחר כמה שעות, לא ישהה המצוה אלא יטול האתרוג שבידו, וכשיביאו לו את המהודר יטלנו וינענענו בלא ברכה, כמו שכתבו התוס' (סוכה לט. ד"ה עובר) דמטעם זה אפילו כבר נטל לולב יכול לברך ומקרי עובר לעשייתן, ולכן לא ימתין, אלא יברך על האתרוג אשר לו, וכשיקבל את היותר נאה, שוב יטלו וינענע בו בלי ברכה, עיי"ש. - דשאני התם שיכול לקיים את ההידור גם אחרי שכבר נטל את האתרוג שלפניו, ולא כן בעניננו שאם יסכך בסכך הישן, ישב כל החג בסוכה שאיננה מהודרת. (עכ"ל).

* מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

גילוח בחול המועד

שאלה: כל שנה בהגיע חול המועד מתעורר לו מחדש הוויכוח ההלכתי האם מותר להתגלח בחול המועד.

יש אומרים שהוא איסור גמור ויש אומרים שהוא היתר גמור ואדרבה זהו כבוד המועד.

האם הרב יוכל לבאר איך זה יכול להיות שיש כל כך ריחוק בין הדעות השונות?

תשובה: הנה גזירת חכמים היא שלא לגלח במועד שלא יכנס לחג כשהוא מנוול, שאם יהיה מותר לגלח במועד ישהה את גילוחו לתוך ימי המועד ונמצא שהוא נכנס לחג הראשון כשהוא מנוול.

אמנם יש מקרים שבהם התירו חכמים לגלח במועד והם אלו השנויים במשנה בריש פרק 'ואלו מגלחין במועד' במסכת מועד קטן.

ולכן במשך שנים נהגו בכל תפוצות ישראל שלא לגלח במועד מחמת גזירת חכמים זו, ואף מי שרגיל היה לקנח את זקנו בכל יום - בחול המועד נמנע מכך - על אף שעל ידי כך נמצא מנוול בתוך המועד.

אמנם רבי יחקאל לנדא זצ"ל מחבר ספר שו"ת 'נודע ביהודה' כתב תשובה מרעישה[א] ובה התיר לאדם שמצטער מחמת אי הגילוח להתגלח במועד אם אכן התגלח בערב החג הראשון.

הנודע ביהודה התבסס על שיטת רבינו תם הסובר שאדם שהתגלח בערב החג הראשון שוב לא שייכת עליו גזירת חכמים הנ"ל, ואף שכל הראשונים דחו את שיטת רבינו תם ואף בשו"ע[ב] לא נפסק כמותו, מכל מקום זה משום שלא הבינו נכונה את שיטת רבינו תם, שאם היו אכן מבינים את כוונתו לא היו חולקים עליו, ועיין בהערה ביתר הרחבה[ג].

אך הנודע ביהודה סייג את היתרו שהגילוח יעשה רק על ידי פועל עני שאין לו מה שיאכל שאחרת יש בכך איסור אחר של עשיית מלאכה בחול המועד.

תשובה זו עוררה רעש גדול בקרב רבני אותו הדור ורבים מהם תקפו אותו בחריפות וחלקו עליו מכל וכל[ד] ותמהו איך הנודע ביהודה פוסק הלכה נגד השולחן ערוך ונגד כל נושאי כליו ועוד מפרסם היתר זה עלי ספר[ה].

לפני עשרות שנים הצטרף ה'אגרות משה' להיתרו של 'הנודע ביהודה' ואף הוסיף שמותר גם לגלח בעצמו ולאו דווקא על ידי פועל עני שאין לו מה לאכול[ו].

אך האגרות משה סיים את תשובתו שאע"פ שלדעתו הדבר מותר מכל מקום אין הוא מתיר זאת אלא רק למי שמצטער ביותר, או יש לו צורך ביותר, ומי שסומך על היתר זה להתגלח רק מחמת יפוי גרידא אין למחות בידו.

גם על ה'אגרות משה' רבים מפוסקי ההלכה חלקו[ז].

ומעתה נמצא שרוב פוסקי ההלכה אוסרים את הגילוח בכל המועד בכל אופן וגם למי שרגיל לגלח את זקנו בכל יום אפילו אם גילח בערב החג, ואף המתירים לא התירו בשופי אלא סייגו את היתרם (ל'נודע ביהודה' רק על ידי פועל עני שאין לו מה יאכל, ול'אגרות משה' רק מי שמצטער ביותר או שיש לו צורך ביותר)

ולכן לענ"ד יש להורות ולומר שההלכה הפשוטה היא שהגילוח בחול המועד אסור, אמנם מי שרגיל לגלח את זקנו לעיתים קרובות מאד, **וגילח את זקנו קודם החג בערב החג**, והוא מצטער ביותר או שיש לו צורך ביותר, איני יכול לומר שאין לו על מי לסמוך[ח].

והנה בכל האמור אין הסכמה כלל לעצם השימוש במכונות הגילוח השונות שדנו בזה גדולי הפוסקים וכל אחד ינהג לפי רבותיו.

א - שו"ת נודע ביהודה קמא או"ח סימן י"ג.
ב - או"ח סימן תקל"א סעיף ב'.
ג - וזה תוכן דברי הנו"ב - תספורת וגילוח בחוה"מ אסורים מצד שני דינים א. גזירת חכמים שלא יכנס מנוול לחג ב. איסור מלאכה בחוה"מ. ודעת ר"ת שבאופן שגילח עצמו בערב החג אזי איסור א' אינו שייך, ונשאר רק איסור ב', אך לאיסור ב' יש פתרון וזאת ע"י שיעשה את המלאכה ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול, והנה כל הראשונים הקשו על ר"ת שאם אכן מי שגילח עצמו ערב הרגל מותר לו לגלח במועד א"כ מדוע זה לא נזכר ברשימת האנשים שמותר להם לגלח במועד המשנה ריש פרק 'אלו מגלחין'? ולזה תירץ הנו"ב שמאחר וגם מי שגילח ערב הרגל עדיין אסור לו להתגלח מצד איסור ב' לכן זה לא הוזכר במשנה, משא"כ

מי שיצא מבית האסורים וכדו' שמותר לו להתגלח מצד ב' האיסורים, ולכן זה לא הוזכר במשנה ואילו הראשונים היו מבינים את שיטת רבינו תם לא היו דוחים את דבריו עכת"ד הנו"ב.

ד - והיו שרצו לומר שהנו"ב חזר בו בסוף ימיו עיין בשדי חמד ריש מערכת חול המועד מה שהשיג על זה, ובהגהות שכר טוב על הנו"ב שם.
ויש שרצו לומר שמה שכתב החיד"א בספר שמחת הרגל למגילת רות לימוד ב' ד"ה 'ומצאנו' (דפוס ליוורנו דף ה' עמוד א') על הנו"ב שבגלל שכעס על חסידי ארצו (בפולמוס אמירת 'לשם ייחוד' - עיין שו"ת חוות יאיר סימן ר"י, ושו"ת נו"ב תנייא או"ח סימן ק"ז ומהדורא קמא יורה דעה סימן צ"ג) בא לכלל טעות בדבריו - כוונתו על ההיתר הנ"ל של הנו"ב בדבר הגילוח בחוה"מ, אולם בפשטות כוונת החיד"א על גוף דברי הנו"ב לגבי אמירת 'לשם ייחוד'.

ה - ועיין שו"ת נודע ביהודה תנינא או"ח תניינא סימן צ"ט (וע"ע שם סימן ק' וסימן ק"א) שכתב שאכן התלבט אם לפרסם תשובה זאת בספר, אך מטעם הכמוס עמדו החליט לפרסמה, ועיין שו"ת חת"ס חלק א' (אורח חיים) סימן קנ"ד שגילה טעמו הכמוס של הנודע ביהודה, ותוכן הדברים שהנה יש תשובה נוספת בשו"ת נו"ב תנייא יורה דעה סימן פ' ודעת השואל שם להתיר גילוח בתער בשני שלבים, בשלב הראשון יגלח את זקנו עם מספריים והרי זה מותר שהוא גילוח ללא השחתה, ובשלב השני כאשר נשארו רק זיפים קצרים ניתן לגלח בתער וזאת בהתבסס על דברי הרמב"ם בהלכות פרה אדומה פרק א' הלכה ד' שכל שערה שאינה נקלטת בזוג אינה שערה (לעניין פרה אדומה) וא"כ ה"ה שזיפים כאלו קטנים שהמספריים כבר לא שולטות בהם אינם נחשבים לשערות גם לעניין השתחת הזקן, והנו"ב דחה את דברי השואל מאחר ואין דברי הרמב"ם אמורים אלא למקומו ושעתו כלומר רק לעניין פרה אדומה ונגעים וסימני גדלות שבהם הלשון הוא 'שתי שערות', משא"כ לעניין גילוח הזקן אינו שייך כלל ועוד שא"כ נתת דבריך לשיעורין, ועל פי זה כתב החת"ס שבעצם הנו"ב כן סבר שבעיקר ההלכה הצדק עם השואל הנ"ל, ומאחר ופשתה המספחת ורבים נהגו לגלח בתער (עיין תשובת רעק"א מהדורא קמא סימן צ"ו שדן לקבל עדות ממגלחים בתער משום שלא משמע להו לאינשי שזה אסור והוי כמו מלאכות קושר ומתיר בשבת וגם האנשים שנזהרים בשאר הלכות אינם נזהרים בזה) העדיף הנו"ב למצוא להם צד היתר לגלח גם בחוה"מ שאם לא יתגלחו בחוה"מ א"כ במשך המועד שערות הזקן יצמחו ויגדלו וכאשר יבואו לגלח אחר המועד בתער כנהג יכשלו בלאוויין דאורייתא ר"ל, ואם ימשיכו לגלח כמנהגם דבר יום ביומו גם בחול המועד, הרי שכל זמן שלא צמחו שערות הזקן יותר משיעור 'נטילת הזוג' לא יעברו על איסורים חמורים עכת"ד החת"ס. ועיין בחת"ס שם איך שדחה דברי השואל בנו"ב שאין דבריו נכונים להלכה.

ו - שו"ת אג"מ או"ח חלק א' סימן קס"ג והטעם משום שהוא מלאכה לצורך הרגל עיין שם בדבריו.

ז - עיין שו"ת באר משה ח"ז סימן כ' מש"כ לגר"מ פיינשטיין זצ"ל וז"ל (בדילוג): 'ותמהנה על יראתו שקודמת לחכמתו הגדולה איך עלה על דעתו הרחבה מיני ים דבר כזה להקל בכה"ג ושרי לי' מרי...הגם שכבודו הגדול יקר הוא בעיני על למאוד אבל בכגון דא אין חולקים כבוד גם לרב גדול ומופלא כמותו וה' יטהר לבבינו לעבדו באמת ובל נכשל בדבר ה' זו הלכה, וגם על הוראת ר"ת... שהתיר לגלח במועד למי שגילח עצמו בעיו"ט לא חמלו רבותינו הראשונים...ונפסק בשו"ע שלא כדבריו וכן היה גורל הוראת הנודע ביהודה שהרעישו כל גדולי דורו נגדו...כ"ש וק"ו דברי האג"מ וכל אריכות דבריו וסברותיו והסברים לא יזיזו זיז כל שהוא חלילה חלילה הלכה ברורה ופסוקה שבשו"ע...' ועיין עוד בספר 'פסקי תשובות' סימן תקל"א הערה 4.

ח - ורע בעיני מה שבקרב ציבורים נרחבים נמחקה הלכה זו מהשו"ע, ומגלחים בחול המועד אף ללא צורך ואין פוצה פה ואין מצפצף, ונוצר מצב שכל לא יודעים שיש בכלל נידון בדבר, ופעמים רבות זה מביא למצב שאף מי שלא גילח את זקנו בערב החג (בגלל טרדות ערב החג וכדומה) מגלח בתוך המועד, והרי בכה"ג שיטת ר"ת לא שייכת כלל והוא איסור גמור ללא שום היתר (אך אולי הוא לטובה משום טעמו הכמוס של הנודע ביהודה [עיין לעיל הערה ה'] אחר שהרבה ממכונות הגילוח של זמננו רבים מהפוסקים שחששו להם משום 'תער', ואולי זהו פשרו של דבר מדוע מצינו רבים בקרב ציבורים נרחבים המקפידים על שאר הלכות שאינם מקפידים על איסור גילוח בחול המועד ובימי ספירת העומר ושלושת השבועות, ואע"ג דאיהו לא חזי מזלייהו חזי ובזה יש ליישב היאך יתכן שבתקופת הרעק"א והנו"ב רבים היו מגלחים בתער ממש ולא היה משמע להו שיש בזה איסור, וצ"ע).

סיפור לחג

כערער בערבה

/ עמוס ביסמוט

היה זה בערב שמחת תורה צרור הערבה האחרונה נחטפה מהארגז שהיה מונח בכניסה לבית הכנסת הגעתי אולי דקה אחרי שקנו אותה. איך אני יודע שרק לפני דקה קנו את הערבה האחרונה? כי אני הייתי שם, עשר דקות לפני עמדתי ליד הקופסה והסתכלתי על צרור הערבות האחרונות בייאוש. גרוש אין לי בכיס, ניסיתי לגרד כמה אגורת מכל הכיסים הרבים שיש לי. ויש לי הרבה כיסים. שלושת הכיסים של החליפה משתי הכיסים האחוריים של המכנסים ואפילו חיפשתי מתחת לכובע. 30 אגורות זה מה שמצאתי. הסתכל כה וכה ימין שמאל, שמאל ימין. ומחשבה טורדנית עלתה לי בראש, אולי אקח את צרור הערבות האחרון. אשלם אחרי החג לא יקרה כלום הלוואה זה לא גזל ניסיתי לנחם את עצמי.

ובעוד אני מושיט את ידי אחורה קדימה. עבר ילד כבן 7 מאחורי והביט בי בעיניים מתוקות כאילו אומר לי: לא מתאים לך לגנוב. הסתכלתי לכיוון הפוך ממנו והרמתי ערבה כאילו אני בודק את הלבלוב איך תמיד זה קורה לי חשבתי לעצמי אני התפרן של השכונה. זה שלא מסוגל להחזיק בעבודה מסודרת יותר מחודשיים. ועל כוילל אין מה לדבר. מעיפים אותי אחרי יומיים. תמיד אני מגיע לחג סוכות בלי שקל בכיס ועם כמה מאות שקלים שאני חייב לכמה שכנים נדבנים שממש תרמו לי מעצמם אחרי שלא הריחו ריח של בישולים בבית שלי. אפילו את האתרוג והלולב ספק אם יצאתי ידי חובה באופן מושלם מאחר ששילמתי למוכר בהבטחה על תשלום לאחר חג. טוב הוא מכיר אותי כל שנה אני משלם לו בט"ו בשבט או אפילו לקראת פורים כשעסקני העיר פותחים את ידיהם.

אבל צרור הערבות האחרון המונח בקופסה ממש שיגע אותי. ממש לא היה בא לי להגיע לבית כנסת ולהיות זה שאין לו ערבות לחבוט בהם. מה גם שהילדים שלי ישאלו שאלות ובטח לא יגישו לי מים למלאות את פי כי תשובות אין לי. באמת היה בא לי לחבות את עצמי איך אני מגיע למצבים שאין לי אפילו חמישה שקלים לקניית ערבות. ובכלל איזה מצווה יש בלחבוט ערבות באדמה. כאילו לוקחים את הערבה. המצווה שאף אחד לא בודק אותה בזכוכית מגדלת. שאנשים אפילו לא מוכנים למכור אותה! בקושי כמה ילדים. שגם הם מניחים ארגז של ירקות מלאים בערבות עם איזה קופסת צדקה משומשת כדי שאנשים ידחפו לשם את הכסף. כאילו להצדיק את המשל הידוע שהערבה משולה לאדם בלי

המשך בעמוד הבא...

כלום. יבש כזה בלי טעם בלי ריח. ומה גם שבסוף החג חובטים באדם הזה עד שמשאירם אותו ערום וחסר עלים.

בעצם אם אני חושב על זה אני מרגיש ממש כמו ערבה בלי טעם ובלי ריח אולי קצת מיותר בעולם. גדלתי בבית רגיל למדי. עם אבא רגיל למדי - נהג אוטובוס. כשהייתי קטן התגאיתי בזה שאבא שלי נהג אוטובוס היום אני יודע שניצלו אותו בחברה שבה הוא עבד, 12 שעות נהיגה ביום ללא תוספת במשכורת, תמיד לא היה לו כסף מיותר, לא לתת לנו כסף לקנות ממתקים לטיול הגדול. ולא לצאת עם חברים לבריכה המחוממת. אין כסף למותרות הוא היה אומר ואני הפנמתי. ככל שאני ממשיך לחשוב על זה - הדמיון ביני לבין הערבה הולך וגדל. בלי טעם ובלי ריח.

אבא היה אדם לא מעניין, אפשר לומר הכי לא מעניין בשכונה. בית עבודה עבודה בית. תפילות במניין. שבת קידוש והבדלה, בזה הסתכם השבוע שלו. לא היו לו חלומות לא היו שאיפות. אדם אפור שלובש את אותו ג'קט שחור כבר מעל לעשור. אם היה אפשר לסכם אותו במילה אחת הייתי אומר 'ערבה' בלי טעם ובלי ריח.

אני לא ממעיט בערכו של אבא לו הייתם שואלים אותו, אני מעריך שזה מה שהוא היה אומר על עצמו. הוא מעולם לא ציפה למשהו מעבר למה שיש לו כרגע. זכור לי מקרה אחד שילד דפק על דלת ביתנו וטען באוזני אבי שזרקתי לו אבן על המצח, עזבו את זה שלא היה לו שום פצע. אבל אני מעולם לא ראיתי את הילד הזה ובטח שלא שיחקתי איתי. אבא לקח אותי לחדר הוציא חגורה. וזה כאב תאמינו לי. שבעה ילדים יש לו ואת כולם הוא חינך לתורה. כלומר הוא לפחות שלח אותנו ללמוד תורה. אם למדנו או לא זה לא היה בעיה שלו. אלא של הרב בתלמוד תורה שבטח לא לימד אותנו. אם העיפו אותי מהכיתה העדפתי לא לספר לאבא פשוט לקום בבוקר להכין את התיק ולצאת לשוטט ברחובות. אחרי כמה ימיים של שיטוטים אבא גילה שזרקו אותי והוא ארב לי מחוץ לדלת החזיר אותי הביתה הכניס אותי לחדר וזה כאב. תאמינו לי שזה כאב.

הילדות שלי בצל אבא לא היו נוחים למדי. הרבה כסף לא היה. גדלנו על מרגרינה ולחם שחור. גם חום ואהבה לא ליטפו את חיינו. כשהייתי רב עם אחי אבא היה צועק "אני לא גננת" לעולם לא ניסה לחקור ולרדת לעומק האמת מי באמת אשם או לא במריבה.

לא היה לי ציפייה לצאת מהמעגל הזה. מהקיבעון הגשמי והרוחני מהמחשבה שמה שהיה הוא שיהיה.

גם כשגדלתי דברים לא השתנו בישיבה לא הייתי השפיץ, שרדתי מישיבה לישיבה עד שהתחתנתי בגיל צעיר במיוחד בניסיון לברוח מהישיבה שהייתה בעיניי כמו כלא 4 לבחורי ישיבות.

אכן במחשבה לאחור אני הוא הערבה זולה ופשוטה שאפילו לא יודעים למי צריך לשלם עליה כי אין אחד שרוצה למכור אותה.

מינה וביה ותוך כדי שהחיים רצים לי בראש אני מסתכל על צרור הערבות האחרון המונח בארגז וליבי בסערת רוחות. דמעה מתגלגלת לי בעיניים "עד מתי אהיה כערבה נידחת שמחר בבוקר כולם יחבטו בה" הרגשתי את עצמי מחובר לערבה המסכנה והחבוטה. ערבה שלא משבחים אותה ולא מהללים .למרות שבלעדיה אין מצווה ואין חג. אין שמחה ואין עליה לרגל.

לא הייתה לי התלבטות אם לגנוב או להשאיל את צרור הערבות. זה כאילו להגיד שהחיים שלי לא יכולים להשתנות. זה כמו לחיות עם ולהרגיש בלי. נזכרתי בכיתה ה' כשהגיע רב צעיר ונמרץ לכיתה ושאל אותנו מתוך התלהבות של מחנך צעיר. "מי לא רוצה להצליח במבחן" הייתי היחיד בכיתה שהרים את היד. לנוכח פליאתו של הרב, ובתמימות של ילד בגיל 11 הסברתי שאם אני אצליח פעם אחת אני אצטרך להצליח תמיד. ואני לא יכול להצליח כי אני לא יוצלח. העיניים של הרב התעגלו אבל הוא לא הבין את הרמז. את התמרור שקרא לו לעצור הכול ולחשב מסלול מחדש. אם ילד לא רוצה להצליח בכיתה ה למה שיצליח בהמשך החיים. בישיבה בנישואים בחינוך ילדים?

החלטתי שאני לא לוקח בכוח את הערבה אם אין לי כסף בכיס כנראה שאני לא שווה אפילו לחבוט ערבה.

לבסוף הלכתי משם. מהורהר קמעה. הגעתי הביתה ריח של טיטולים עלה באפי. גם אשתי היא סוג של ערבה חבוטה. משפחה ילדים אוכל הכול הסתובב לי בעיניים. ישבתי על הספה עשויה מעור סינטטי שירשתי משכן אברך שירש מחמיו. ואז הכתה בי המחשבה שאפילו לגנוב צרור עלים שקרויים ערבה אני לא מעז. הרי מחר הם לא יהיו שווים את ה 30 אגורות שיש עלי. ועדיין חוסר האומץ שמלווה אותי בחיים. חוסר המעש. חוסר הרצון לפרוץ גבולות לנסות להשתנות. הידיעה שאפילו גנב אני לא יכול להיות גרמה לי להרגיש מבואס. וכאן אתם בטח לא תסכימו איתי. להגיע לשפל של לרצות באופן כל כך אובססיבי לגנוב צרור עלוב של ערבות ללא טעם וריח. אתם בטח חושבים שנפלתם על אדם שפל. אבל לא.

לא ראיתי את זה ככה. ההרגשה והרצון שלי לעשות מהלך היה חזק ממני. קמתי מהספה בלי לדבר מילה. ורצתי לבית הכנסת כמו מנשה בשעתו שהיה מרים את שיפולי גלימתו כדי לרוץ לעבוד עבודה זרה. השכן, כן ההוא שנידב לי את הספה המיושנת בדיוק יצא מהבית וקרא לי בשמי, לא התייחסתי דילגתי את המדרגות שלוש שלוש. ותוך שתי דקות הייתי בבית הכנסת. הארגז של הערבות עדיין שם. נשמתי לרווחה. אבל כשהצצתי בו הבנתי שגזל לא יהיה פה.

הוא היה ריק!

הרמתי את הקופה הצדקה המיושנת אולי התחבאו שם כמה עלים אבל לא הכול היה ריק.

לרגע עמדתי משתומם. גם לגנוב ערבה ששווה כמה פרוטות אני לא מצליח. הדמעות כבר עמדו בפתח הנקובים שבעין.

המשך בעמוד הבא...

והם זלגו והרבה. לא יכולתי לעצור את הבכי. גנב אני לא. מצוות אני לא יכול לקיים. פרנסה אין. חברים גם לא. אז מי אני בעצם? כנראה שאני אפילו לא ערבה. בטח שלא ערבה פורחת עם לבלוב. מיררתי בבכי. אולי אני ערבה אחרי החבטות? או אולי גם זה לא!

לבכות אני יודע. את זה עשיתי הרבה. עמדתי מול הארגז הריק מערבות ובכיתי. הטעם המר של הדמעות היו מתוקות לי.

אפילו לא גנב, חייכתי ובכיתי לעצמי. זר לו היה מסתכל עלי לא היה מבין. עומד לו אברך עם חליפה וכובע וממרר בבכי.

לפתע הרגשתי ביד שמלטפת את כתפי הייתי בטוח שנתפסתי על חם. הסתובבתי וראיתי אדם מבוגר עם זקן ארוך ולבן עיניים רכות בצבע כחול עמוק. כאילו כל הטוב שיש בעולם התנקזו לו בכחול שבעין.

הוא הסתכל על הארגז הריק ועלי ממושכת. ולא ניסה להפסיק את הבכי שלי רק הוציא טישו מהכיס והגיש לי. היה נראה כאילו כל סיפור חיי ידועים ומוכרים לו. הוא לקח את ידי בעדינות והוביל אותי לכיסא פנוי התיישב לידי. והתחיל לדבר אלי בעיניים עצומות

"אתה יודע למה לערבה אין טעם ואין ריח"? שאל בקול מלטף גמגמתי ש"לא" והוא המשיך, "יש אנשים שחושבים שאין להם טעם וריח הם חושבים שאין להם סיבה אמתית לחיים".

למעשה" הוא אמר" יש 4 סוגי אנשים.

אחד: שחושב שהוא אתרוג - אדם בעל חשיבות שכולו נוצץ ונקי הוד והדר לבושו ומעשיו ללא נקודות שחורות בחייו.

השני: חושב שהוא בעל טעם אנין אבל יודע ומכיר שאין בו ריח לא הבעל גאווה הכי גדול בעיר אבל עדיין בעל חשיבות.

השלישי: אדם שחושב שיש בו ריח. ריח גן עדן אולי, אבל אין לו טעם ואינו מחשיב עצמו במעשיו או בחייו.

הרביעי: הינו אדם שפל רוח ונמוך קומה. הדומה למשה רבנו שעליו אמרה התורה שהיה עניו מכל אדם. יודע שאין בו טעם ואין בו ריח. אדם שיודע שהוא כאין ואפס לעומת גדולתו של בוראו. אדם שיודע להעריך את המצוות ולמסור עליהם את נפשו. אדם שאולי לא שפר עליו חייו. אבל יקבל עליהם שכר כייסורים הממרקים נפשו של אדם.

"ולמה חובטים בערבה"? שאלתי בעודי ממלמל את תלתלי זקני. נדהם מהפשטות של הרעיון.

"חובטים בה" הוא אמר "לא בגלל שמזלזלים בה. אלא רק בכדי שאנחנו רוצים להכריז ולומר לקדוש ברוך הוא שיוציא אותנו מהגלות הקשה שאנו נמצאים בה. בה כל יהודי עלוב נידמה בעיני אחרים כערבה ללא טעם וללא ריח. מהגלות בה הורים רואים את ילדיהם כערבה חבוטה. מהגלות בה מורה ומחנך לא מבין לנפש אדם ורואה בתלמידיו כנשמות ללא ריח וטעם. מהגלות הנוראית שבה אני רואים את עצמנו ללא טעם וריח כאנשים פשוטים ומסכנים.

החבטה באה להגיד - די.

ניגבתי את שאריות הדמעות. ונעמדתי עם גב זקוף ואמרתי לעצמי בקול "אולי רציתי לגנוב ערבה כי חשבתי שאני דומה לה אולי לא הייתי הכי מוצלח בתלמוד תורה ואולי סבלתי פה ושם. אבל מה עם כל הרגעים היפים בחיים שפספסתי ברגע חיוכים קטנים שלא הכרתי תודה עליהם. חיבוק של ילד שמבקש סיפור לפני השינה. שירת אשת חייל לאישה אחרי שטרחה על הבית. מה עם כל אותם רגעים קטנים ומתוקים שיכולים להיות בתוך הפריים של התמונות חיים שלנו".

הזקן שהבין שנרגעתי שלף מהכיס הפנימי של חליפתו צרור עלים של ערבות טריות ואמר כלאחר יד "קח את הערבות קניתי אותם לפני כמה דקות מהארגז פה אין לי צורך בהם ראיתי אותם בודדות אז קניתי. ■

שביבים / שאול שיף

"האם לכל האסירים יש סוכה"

"האסירים הישראלים בפלורידה כמעט ולא יכלו לקיים את מצוות חג הסוכות. אבל ברגע האחרון, בזכות משפט שאמר הרבי לפני למעלה מעשרים שנה, הם קיבלו סוכה!"

זהו סיפורו של הרב מנדי כץ, פעיל בארגון אל"ף החבד"י שמרכזו בפלורידה. אם לא שמעתם על הארגון - ואנחנו מקווים שלא שמעתם - אז כדאי שתדעו שזהו ארגון שמקדיש מערך עצום של פעילים למען רווחתם של אסירים יהודיים בבתי כלא בארצות הברית.

"השנה, הצלחנו להשיג לראשונה אישור עקרוני להכניס סוכות לבתי הכלא בפלורידה" מספר הרב מנדי. "אחד מהם הוא בית הכלא 'קרון', שם נמצאים כמה אסירים ישראלים. למרות האישור העקרוני ברמת המימשל של המדינה, הנהלת בית הכלא של קרון סירבה לאשר לנו להכניס סוכה גם מ'סיבות בטיחות' וגם בגלל שהם מעולם לא עשו זאת".

הרב מנדי התאכזב לשמוע על הסירוב, אבל לא היה לו מספיק זמן לחשוב על העניין: 15 בתי כלא אחרים כן העניקו את האישור המיוחל, וזאת בנוסף לארגון תפילות ראש השנה ויום כיפור, ומשלוח 300 סטים של ארבעת המינים לאסירים היהודיים.

יום שישי. שלושה ימים בלבד לפני חג הסוכות. הרב כץ אומר לעצמו שבאמת חבל שהאסירים הישראליים בבית הכלא קרון לא יזכו לסוכה. הוא מנסה להפעיל קשרים, להתקשר לסמכויות גבוהות יותר, לשלוח מיילים ולהרים טלפונים. אבל אחרי כמה שעות של מאמצים הבקשה שלו נדחתה שוב.

"אמרתי לעצמי: עשיתי את כל מה שיכולתי, אין לי עוד מה לעשות בנידון".

מוצאי שבת. הרב כץ מתכונן לנסיעה יחד עם משפחתו לניו-יורק לכבוד חג הסוכות. לפתע הוא מקבל סמס. השולח: הרב אהרן ליפסקר, פעיל נוסף בארגון אלף. "ראית את הוידאו השבועי של הרבי"? הוא שואל.

"לא, עדיין לא ראיתי, אז מיהרתי לצפות בוידאו השבועי - מגזין הוידאו "תורת חיים" מפרסם כל שבוע קטעים נבחרים מתורתו ומפגשיו של הרבי - ושם אני צופה ברבי מדבר על ארגון אלף. 'האם וידאתם שלאסירים יש סוכה לקראת חג הסוכות'? הוא שואל.

"המילים היכו בי. הנה, הרבי שואל האם עשינו כל שביכולתנו שלכל האסירים יש סוכה לקראת חג הסוכות... ובבית כלא אחד הם לא יזכו לכך. אנחנו חייבים לעשות כל מה שאנו יכולים כדי להשיג עבורם סוכה!"

פעילי ארגון אלף נכנסו לפעולה. כל אחד ניצל את כל הקשרים שלו בפלורידה ובוושינגטון כדי לשנות את דעתם של הנהלת בית הכלא. במשך כל הלילה הם התקשרו, שלחו מיילים, ביקשו והתחננו בכל דרך אפשרית: תנו להם סוכה!

יום ראשון, ערב חג הסוכות. השעה: 11:45. הרב מנדי כץ נוסע ברכבת התחתית של ניו-יורק. מתחת לאדמה אין קליטה בטלפון הסלולרי, והיא מופיעה רק כאשר הרכבת עוצרת בתחנה.

"הטלפון מצלצל. על הקו: קצין הדת (הלא יהודי) בבית הכלא. 'כבוד הרב' הוא אומר, 'אישרו לך את הסוכה'.

"יופי! אבל איך אני משיג סוכה שתענה על דרישות הבטיחות של הכלא (ללא מתכת או עץ בדפנות הסוכה) כשהחג אמור להיכנס בעוד שש שעות, ואני תקוע ברכבת התחתית בלי קליטה!"

מתברר שלבורא העולם דרכים משלו. הרכבת נעצרה בתחנה. במערכת הכריזה נשמעה הודעה שבשל תקלה באחת התחנות הקרובות, הנוסעים מתבקשים לעבור לרכבת אחרת. הרב מנדי לא עובר לאף רכבת: יש לו סוכה ואסירים שמחכים לו.

חיש מהר הוא מאתר את השליח הקרוב ביותר לבית הכלא. "יש לך אולי במקרה סוכה מתקפלת?" -"כן, אבל אני לא בבית. אהיה שם עוד חצי שעה בערך". - "תעשה לי טובה, תבקש מאשתך שתפסיק את כל הבישולים לחג ותחפש את הסוכה הזו... זה ממש קריטי!" השלוחה, גברת פרידמן, מפסיקה באמצע הכול ורצה לחפש את הסוכה. הסוכה נמצאה! הרב מנדי ממהר להתקשר למונית שתגיע לאסוף את הסוכה ותביא אותה לבית הכלא; הוא עוקב אחרי המונית דרך אפליקציית "ליפט", וברגע שהאפליקציה מודיעה לו שהמונית הגיעה לביתו של השליח... הרכבת החלה לנוע!

"שנים לאחר הסתלקותו של הרבי, הוא דאג לאסירים היהודיים בפלורידה: בזכותו הם יכלו לקיים את מצוות החג", אמר הרב כץ.

האתרוג כמשל / משה כנר

הגביר של העיירה רצה לחתן את בתו. הלך לרב העיר וביקש ממנו שיכיר לו עילוי. עילוי? שאל הרב - הנה חיים יענקל, בנו של גבאי הצדקה. הגביר שמח מאוד ועשו חתונה מפוארת, וחיים יענקל ישב ולמד תורה בבית חותנו כל הימים. הגביר לא שמע מהעילוי מילה וחצי מילה לאורך כל השנה. הייתה לו רק בקשה אחת פעם בשנה "מהשוור" שלו, כשהגיע חג הסוכות. אז אמר לרעייתו שהוא מבקש מאביה שיקנה לו אתרוג מהודר לחג..

הגביר ובתו הלכו לשוק ארבעת המינים וקנו לו לחתן אתרוג מהודר שבמהודר וכך היה המנהג שלהם בכל שנה. ויהי היום והרב של העיירה נפטר. את מי ממנים במקומו?

באו ראשי הקהל אל התלמיד חכם, העילוי של העיירה והציעו לו - ר' חיים יענקל, בוא ותהיה רב. אמר להם - אני לא בעסקים האלה. באו עוד פעם וביקשו ושוב ביקשו ולא עזר להם לשנות דעתו: הוא בשלו, מסרב.

עלה רעיון במוחו של אחד העסקנים. הלך "לפלוניסה" שלו, לאשתו, ואמר לה: תשמעי, את חייבת לדבר עם בעלך, הוא חייב להסכים להיות רב. היא ניגשה אליו ואמרה לו: תשמע, עסקני העיירה לוחצים. אז הוא השיב: יש לי אליך בקשה, כמו בכל סוכות אנא קני לי אתרוג ואחרי סוכות אנחנו נדבר על הפרשה הזו, שאת תומכת שאני אהיה רב.

הביאו לו אתרוג הדר שבהדר. הוא היה היחידי שהיה לו אתרוג וכל אנשי העיירה באו וברכו בסוכתו על ארבעת המינים. אחרי שבוע האתרוג שהיה צהבהב ויפהפה, נהיה מרופט ושחור. טוב, עבר שבוע וחלף חג הסוכות. ניגשה אליו אשתו ושאלה: נו, חיים יענקל שלי, מה

החלטת? או, אז הוא לקח את האתרוג המרופט הראה לה אותו ואמר לה: תסתכלי על האתרוג, איך הוא נראה, כמה יפה היה כשקנית אותו. הרי עכשיו אני כמו האתרוג המהודר, אבל אחרי שאני אהיה רב וכל אנשי העיירה יחסו בצלי, אני אראה כמו האתרוג המרופט והשחור הזה. בשביל מה אנחנו צריכים את זה...

לדקוד עם הרבי / הרב ירחמיאל מילשטיין

לפני 19 שנים, נפטר אבי בן ה-64, באופן פתאומי למדי, ממש לפני הימים הנוראים. אין צורך להסביר שהיה לי קשה להתרכז כראוי בתפילות החגים. כשהגיע חג שמחת תורה, הרגשתי שאינני מסוגל להצטרף ליתר האנשים בבית הכנסת, שרקדו עם ספרי התורה. עמדתי שם בפינה, מדוכדך וכאוב, ופתאום נזכרתי בסיפור המדהים הבא. אחת הדמויות ההרואיות שהתגלו בשואה הייתה זו של הרב יקותיאל יהודה הלברשטאם, האדמו"ר מקלויזנבורג. הרבי מקלויזנבורג נערץ על הכל בשל גאונותו הרבה, מסירותו חסרת הפניות לרווחת האומללים ביותר, דבקותו היהודית ומנהיגותו האמיצה.

הודות לשם שיצא לו כרב חשוב ומיוחד לפני המלחמה, אנשים היו נמשכים אליו ומבקשים את עצתו והכוונתו אפילו בתוך המחנות. הדבר לא נעלם מעיני הגרמנים, והם נתנו לרבי "יחס מיוחד", שכלל אלימות יתרה ואכזריות מוגברת. הרבי סיכן את בריאותו היקרה בכך שלא אכל מזון לא כשר או כזה שאולי הכינו אותו יחד עם מזון לא כשר, ודרך קבע היה משתמש במנת המים הזעומה שלו כדי ליטול את ידיו לפני אכילת לחם. כל זאת, כאשר בד בבד הוא מעודד את כל האחרים לשמור על חייהם באכילת כל דבר שעליו הם יכולים להניח את ידיהם-הלא-נטולות, כשר או לא כשר. מעריציו ובני עדתו השתדלו להגן על הרבי וסיכנו את חייהם כדי לסייע לו בכל דרך שיכלו. הם היו מוצאים לעתים קרובות דרכים שיאפשרו לו לשמור את השבת ואת החגים האחרים, כשהם לוקחים על עצמם את מכסת העבודה שלו בנוסף על זו שלהם.

פעם התאפשר לרבי להימנע מעבודה בשני ימי החג האחרונים של סוכות, הודות לתוכניותיהם המתוחכמות של שכניו לדרגש. אבל איכשהו הגיעה לגרמנים ידיעה על התחבולה, והם אילצו את חסידיו לעמוד ולהתבונן כיצד הם מכים אותו בצורה כל כך אלימה, עד שאף אחד לא האמין שהרבי יעמוד בהשתוללות האכזרית וייצא ממנה חי. הנאצים לא הרשו לאף אחד לבוא לעזרתו של הרב הלברשטאם. הם הצעידו את כולם לעבודה, מותירים את הרבי עם ירך שבורה על רצפת הצריף. כשהגיע הלילה, חזרו האסירים היהודיים לצריפים בכבדות ובחשש, בהנחה שהם עומדים להתאבל על מותו של הרבי שלהם. במקום זה, הם גילו שהאדמו"ר הצליח, באופן נסי ממש, לגרור את עצמו אל עמוד, להיאחז בציפורניו ולהתרומם כמעט לעמידה. הם מצאו אותו מתנודד קדימה ואחורה כששפתיו לוחשות בצרידות. "רבי, מה אתה עושה?!" שאלו אוהביו. "תן לנו להביאך לדרגש, כדי שתוכל לנוח". הרב ביטל את דבריהם בתנועת יד. "בניי, היום שמחת תורה," הוא מלמל. "בואו, תרקדו אתי". התקדמתי לאיטי אל תוך מעגל הגברים שאימצו את ספרי התורה אל ליבותיהם, ובאותו ליל שמחת תורה, חגתי שוב ושוב במעגלים, כאשר בדמיוני אני מחולל עם הרבי מקלויזנבורג.

(אש התורה)

זר פרחים בפארק גורקי

היה זה לפני עשרות שנים. הר"ר חנוך שטרלינג, איש יקר ומיוחד, תושב אנטוורפן, תכנן לטוס לברית המועצות לרגל עסקיו, זמן מה לפני חג הסוכות. הוא החליט להסתכן ולקחת עמו כמה סטים של ארבעת המינים. כידוע, באותם ימים הברחה לברית המועצות ובפרט הברחת תשמישי קדושה היתה כרוכה בסכנת נפשות ממש, ובמקרה הטוב גזר דין לגלות בסיביר.

ר' חנוך היה אמור לבקר בשלש ערים גדולות, ותכנן להשאיר בכל עיר סט אחד. בהגיעו לנמל התעופה של מוסקבה עבר את ביקורת הגבולות בלי בעיות - זה היה הנס הראשון. הם לא שאלו שאלות ולא התעניינו על תכולת המזוודות.

בהגיעו למחרת בבוקר לבית הכנסת במוסקבה, התיישב ליד יהודי אשר הכירו מנסיעותיו הקודמות, פתח סידור והחל ממלמל באידיש, כאילו הוא מתפלל שיש ברשותו 'ארבעה מינים'... אורו עיניו של היהודי, וקבעו להיפגש בפארק גורקי. אך לערוך שיחות באותו פארק מפורסם אינו דבר של מה בכך, ובוודאי אי אפשר להעביר חפצים מיד ליד, כי הרי סוכני הק.ג.ב. בולשים ועוקבים שם תמיד.

מצא ר' חנוך עצה גאונית: הזמין בקבלה במלון זר פרחים גדול וסידור פירות. בזר הפורח הוא שילב את הלולב וההדסים, ובסידור הפירות החביא את האתרוג. וכך, בידיים מלאות כל טוב, הגיע לפארק גורקי, פגש ביהודי, ומסר לו את הזר והפירות.

למחרת המשיך לקייב, וגם שם ארגן זר פרחים וסל פירות. מאחר שהוא לא ידע לאן לפנות, התקשר למשרד התיירות וביקש לדעת היכן ממוקם בית הכנסת. נתנו לו שם של רחוב אך לא ידעו לנקוב במספר הבית. ר' חנוך לקח מונית, וביקש מהנהג להאט בנסיעה באותו רחוב כדי שיוכל לאתר את בית הכנסת, בטוח היה שלא תהיה בעיה להכיר מבחוץ את מקום בית הכנסת. אך למגינת לבו לא כך היה. הם עברו את כל הרחוב, שהיה ארוך מאד, אך הוא לא מצא שם בית שיוכל לענות להגדרה 'בית כנסת'.

ר' חנוך לא התייאש, ואמר לנהג לחזור שוב לאורך כל הרחוב, אך ביקש ממנו לנסוע הפעם כמעט בזחילה. והנה פתאום מרוב התרגשות צעק לנהג "עצור". הוא ראה לפניו צריף רעוע, מט ליפול, ושיער שבוודאי שם ימצא את מבוקשו... ואכן בהיכנסו נתקל במנין יהודים, זקנים מופלגים, והתעניין אם מי מהם יודע לדבר "אידיש". אחד היהודים העז וענה שכולם פה יודעים לדבר באידיש, אך אין הם מעוניינים כלל להיכנס לשיחה עם אדם שאינו מקומי ולא מוכר להם - "אוזניים לכותל", רמזו לו ו"אשרי אדם מפחד תמיד".

ר' חנוך דיבר איתם בחידות והודיע להם על תכולת הזר והסל. בתחילה הם היססו ועשו עצמם כאילמים וכאילו לא נרמזו, אך ניכרים דברי אמת, ואחרי שהשתכנעו שאין הוא מושתל של המשטרה החשאית, אלא תייר הבא לתומו לבקר ברוסיה, שינו את הבעתם. היו ביניהם כאלו שהתרגשו עד כדי דמעות והודו שזה שנים רבות שלא היו להם ארבעת המינים לחג הסוכות.

למחרת נסע ללנינגרד, שם הביא את הסט השלישי לאחיו של הגאון הרב מדליה, רבה של קהילת 'מחזיקי הדת' באנטוורפן. מי יודע כמה יהודים זכו בשנה ההיא לקיים את מצוות החג בזכות מסירותו הרבה.

(נר לשלחן שבת / סוכות)

מפניני הראא"כ שפירא זצ"ל / פרק ב'

יום הזיכרון של ראש ישיבת מרכז הרב, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל,
חל ביום הראשון של חג הסוכות, ולפניכם אסופה של מזכיר הישיבה, הרב איתמר הרשקו

מרן זצ"ל דיבר רבות על חשיבות לימוד התורה ומרכזיותה בחייו של כל יהודי באשר הוא. פעם בכנס שהשתתפו בו גם ראשי המדינה, אמר מרן זצ"ל שעל כל אחד להיות תלמיד חכם. הרמטכ"ל צריך להיות ת"ח וגם ראש ממשלה וכו'.

❖❖❖

מרן זצ"ל אכן הדגיש פעמים רבות שישיבה איננה בית חרושת לרבנים כי אם מקום לגדל בו תלמידי חכמים.

בהקשר לכך מרן היה מביא את הגמ' בסוף סוטה בה נאמר ששרו חכימיא למהוי כספריא וספריא כחזניא וחזניא כעמא דארעה ועמא דארעה אזלה ונדוולה (עמי הארצות מתמעטים). ואמר על כך מרן שרואים מכאן שגם להיות עם הארץ זו דרגא. כיום ניתן לראות דברים אלו בבירור, איך אם אדם אינו ת"ח אזי לא רק שאינו בדרגתו אלא אפי' בדרגת ע"ה איננו. (הגמ' מציינת דוגמא לע"ה- מי שלמד תורה מקרא משנה אך לא שימש ת"ח. כך גם מי שיש לו תורה לרוב אך לא שימש ת"ח- נחשב כע"ה).

מרן היה אומר לנו פעמים רבות שע"מ לצאת מדרגת ע"ה יש ללמוד בישיבה לפחות שלוש ארבע שנים.

❖❖❖

פעם היו אצל מרן קבוצה של בחורים ממכינה קדם צבאית, אשר התארחו באזור הישיבה למשך השבת. כשביקשו להיכנס קמי מרן במוצ"ש (שבת שובה), ענה מרן זצ"ל כי יוכל לקבלם לזמן מועט עקב השיעור שאמרו להתקיים אח"כ. מרן זצ"ל פנה אל הבחורים ואמר להם שידעו שהיה רב זקן בירושלים שאמר להם- אם אדם רוצה ללמוד לפני הצבא, עליו לעשות זאת בישיבה ממש. לימוד אפי' של שנה אחת בלבד בישיבה, אמיתי יותר מכל מסגרת אחרת. תורה לומדים בישבה. לאחר כמה זמן פגש הר"מ של אותם בחורים את בנו של מרן- הרב יעקב רה"י שליט"א, ושח בפניו אודות אותה שבת וכך אמר לו- מכל אותה שבת מה שהכי נגע בבחורים הייתה אותה שיחה קצרה עם מרן זצ"ל. הבחורים ראו מהי אמת ומעל הכל מהי חשיבתה של התורה ומקומה בחיי האדם מישראל.

❖❖❖

מרן זצ"ל היה מזכיר פעמים רבות שהמוסד הנורמלי הראשון בעמ"י הוא הישיבה. על אברהם אבינו נאמר שהיה זקן ויושב בישיבה. וכשירד משה רבינו מהר סיני נאמר שנטע לו אוהל- וביאר זאת מרן שמשה הקים ישיבה ואף קרה לה בשם- ישיבת "מבקשי ה'" (והיה של מבקש ה'). ומכיוון שישנה ישיבה צריך גם רמי"ם וזה היה יהושע- נער לא ימיש מתוך האוהל. (בכך ביקש מרן לעודד את הרמי"ם שיהיו בסדרים בבית המדרש). לא מעט פעמים ראינו איך דברי אלוקים חיים ואמת אלו נצרכים עד למאוד בדור זה. מרן זצ"ל חינכנו בכך שישיבה היא לב האומה. בישיבה השכינה שרויה (מרן זצ"ל הביא זאת מדברי רבינו חננאל ביומא כח ע"ב, שהוסיף שם על דברי הגמ' יושב בישיבה- ששכינה שרויה שם) ועל פי דרכה יש לכוון את כל חיי האדם.

❖❖❖

פעמים רבות בשיעורים במוצאי שבת מרן זצ"ל היה מזרזנו להתקדם בלימודנו בגמ'. כשהיה שואל באיזה דף אנו נמצאים ציפה מרן לשמוע שאנו כבר התקדמנו. בתחילה היינו עונים היכן אנו אוחזים אך מרן זירזנו להתקדם יותר. פעם התביישנו לומר שלא התקדמנו יותר מדי, ואחד הבחורים התנדב לומר באיזה דף הוא. מרן זצ"ל פנה אילנו ואמר- אני מבין שאתם מתביישים לומר שלא התקדמתם לכן שלחתם את הבחור הזה שיאמר היכן הוא, כדי שאחשוב שגם אתם בדף זה. כך ראינו את חריפותו של מרן ועדינותו, שלא לומר לנו ישירות שקצב התקדמותנו אינו מספיק.

בהקשר לכך סיפר מרן זצ"ל שהיה פעם ת"ח ששלח שאלה לחברו תוך שהוא מציין שהוא מתקשה בדבר כבר כמה חודשים והוא לא התקדם מאז בלימודו. ענה לו אותו ת"ח שתשובתו נמצאת בתוס' בחולין דף מד. לאחר זמן חזר אותו ת"ח לחברו שאינו מבין כלל איך התוס' שם קשור לשאלתו. ענה לו חברו- חולין דף מד כבר למדת? אם לא איך אתה מרשה לעצמך לא להמשיך בגמ'. גם תוס' שמסתיים בתימא ואין בו תירוץ (כמו שרמז לו שיש בתוס' בחולין) יש תוס' גם אחריו. לאמר שגם אם יש קושיא אין הדבר אמור לעכב את המשך לימודו של האדם.

❖❖❖

פעם בה דיין למרן זצ"ל ואמר לו שדיין לא צריך לדעת את כל הש"ס אלא מספיק שיהיה בקיא בסוגיות שקשורות לדיינות. ענה לו מרן זצ"ל שבשיבתו על כס הדיינות במשך ארבעים שנה, מעולם לא נתקל במקרה שהוא סעיף מפורש בשו"ע. כל המקרים היו מקרים מחודשים שאינם מופיעים במפורש בשו"ע. מיד אח"כ הגיע שאלה למרן זצ"ל אותה הפנה מרן לדיין. הדיין לא הצליח למצוא פתרון לאותה שאלה. מרן זצ"ל ענה לו שלפי תוס' בזבחים ניתן לתרץ את השאלה, וכך אכן פתר מרן את הבעיה. מרן או אז פנה לאותו דיין והוכיח לו איך יש אכן צורך בידיעת כל הש"ס ע"מ לשבת על מדין. מי שחסר לו בידיעת דברי חז"ל יחסר לו גם בפסיקתו וביכולתו למצוא מזור לקושיות סבוכות.

❖❖❖

מרן זצ"ל היה מביא בפנינו פעמים רבות את דברי הגר"א בתמורה טז על תורת הראשונים שהיתה בלי מחלוקת. שכאשר חלקו ועמדו למניין לפסוק המיעוט קיבל את דעת הרוב וחזר בו. אך מאז ועד היום המיעוט אמנם פוסק כמו הרוב אך מחזיק בדעתו. מרן זצ"ל חידד לנו בזאת את החשיבות בקבלת האמת. ראינו בלא מעט סוגיות (כגירוש מגוש קטיף וכו'), שלמרות בהירות הדברים שהיו אצל מרן, אחרים לא הצליחו לראות זאת.

❖❖❖

מרן זצ"ל סיפר לנו שכאשר הגיעה ישיבת חברון לארץ ביקשו להתיישב בירושלים, אך אנשי הישוב הישן דחו אותם כיוון שהיו הולכים עם חליפות קצרות (מה שכיום קיים בכל הישיבות) והיו נחשבים למודרניים. לכן הם הלכו לחברון. אמנם לאחר הטבח בתרפ"ט בו נרצחו הבחורים על לימודם, קיבלו אותם אנשי הישוב

לירושלים. הסיבה שבגינה הם היו עם חליפה קצרה היא משום שהסטודנטים הלכו אז כך, והסבא מסלובודקה רצה שבחור ישיבה לא ירגיש שהוא פחות מסטודנט. מאותה סיבה היה אסור לגדל זקן וכל הבחורים היו מגולחים.

❖❖❖

סיפר פעם הרב טוקר (מקרית משה) שפעם בישיבת חברון אמרו על מרן זצ"ל שהוא עתיד להיות גדול הדור, וענה שם אחד- הוא כבר גדול הדור (היה זה כאשר מרן היה צעיר לימים, לפני גיל שלושים).

❖❖❖

מרן זצ"ל סיפר לנו איך היה בקשרי לימוד עם מרן החזון אי"ש שאף ניסה להביאו להיות ראש ישיבת פונוביץ'. מרן החזון איש אף אמר לו שדבר זה יהפוך את מרן זצ"ל לגדול הדור. מרן זצ"ל הלך בסופו של דבר למרכז הרב כיוון ששם יש תורה בלי דופי, תורת אמת. ולא שת ליבו לכך שאולי לא יזכה עקב כך להיות גדול הדור (מה שבסופו של דבר כן זכה לכך מתוך ישיבת מרכז הרב).

❖❖❖

מרן זצ"ל סיפר לנו על אימו של החפץ חיים שזכת לבן שכזה בזכות שהיתה מרטיבה את סידורה בדמעות שיהיה לה בן ת"ח גדול בתורה. וכאשר באו אליה פעם לספר על כך שבנה גדול בתורה, התעצבה אל ליבה. כששאלו אותה לכך ענתה שהיא התפללה שבנה יוכל להיות צדיק נסתר, ולא יתפרסם ברבים. (אמנם גדלותו בתורה נתפרסמה אך גדלותו צידקותו נשארה אכן נסתרת).

❖❖❖

מרן זצ"ל איחר פעם לבית הדין, ופנה אליו הרב הראשי הרב הרצוג לפשר העיניין. או אז גילה מרן זצ"ל לרב הרצוג, שמרן מקפיד כל יום לעבור דרך אימו ולהשים לה על הכיריים את ארוחת הצהריים. כך נהג במשך שנים רבות גם כשעלה לגדולה.

❖❖❖

פעם אמר לנו מרן זצ"ל שהוא התייתם בגיל צעיר מאוד (בן יד שנים) והיו לו את כל התירוצים למה לא ללמוד. אך מרן ישב ועסק בתורה מתוך דוחק ובעידוד אימו הרבנית ע"ה. מכך זכה ונהיה לגדול בתורה, וביקש לעודדנו גם כן לעמול בתורה חרף קשיים כאלו ואחרים.

❖❖❖

מרן זצ"ל כיבד מאוד את קודמיו במלכות ראשי הישיבה זצ"ל. על מרן הגרי"ם חרל"פ היה אומר שזכה להיות הקולמוס הראשון של הרב קוק זצ"ל. כמו כן היה מספר לנו סיפורים אותם שמע מהגרי"ם על גדולי ישראל. את האזכרות לרב צבי יהודה זצ"ל היה מרן מכבד מאוד. גם בשנתו האחרונה (תשס"ז) בה לא יצא כלל מביתו כל החורף, הקפיד מרן לבוא לישיבה ל'יומא דריגלא' של הרצי"ה זצ"ל ולדבר לזכרו. אנו התפעלנו מאוד מעוצמת הכבוד והמאמץ שעשה מרן זצ"ל, ע"מ שאנו התלמידים נדע להכיר בגדלותה של תורה וכיבוד חכמיה. כאשר קראו את הרחוב שמחוץ לישיבה ע"ש הרצי"ה הקפיד מרן לבוא בעצמו לטקס הסרת הלוט ואף קרא לכל הבחורים להשתתף גם כן (הדבר היה בשל כך בהפסקת הצהריים).

❖❖❖

בעיניין הדלקת נרות חנוכה בפנימה, מרן זצ"ל היה אומר שיש להדליק את הנרות על הפתח ולא במרפסת הפונה לכיוון הרחוב (אמנם היה אומר שכדאי שאחד לפחות כן ידליק גם במרפסת), משום שקומה בפנימייה יש לה דין של עיירה. בחו"ל עיירה הייתה של כמה עשרות אנשים בלבד, ובכל קומה יש כמה עשרות חדרים.
גם האם יש להדליק בישיבה או שמה יש להסתמך על מה שמדליקים על הבחור בביתו, מרן הורה שיש להדליק בפנימיה משום שזהו ביתו של הבחור. אמנם מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל טען שכיוון שבחור חולה נוסע לביתו מוכח שביתו הוא אצל הוריו.

❖❖❖

סיפר לי גיסי ר' אברהם משניות, פעם כאשר התפלל במוצ"ש במניין בבית מרן אמר להם מרן זצ"ל שהשבת התחדש לו מושג חדש- כבוד הרבנית. לא רק כבוד הרבנות. שבאותה שבת כשביקש מרן לצאת אמרה לו הרבנית לשים מעיל. מרן זצ"ל אמר להם, שאף שלא היה קר ויכל לומר לרבנית שאינו מעוניין בכך, בכל אופן שם מרן זצ"ל את המעיל משום כבוד הרבנית. בכך הראה מרן איך יש לאדם לכבד את אישתו.

❖❖❖

מרן זצ"ל פעם סיפר לנו שהאלשיך הקדוש דרש פעם על פרשת ויצא בעניין רמאותו של לבן, שהחליף מאה פעמים את משכורת יעקב. האלשיך ביאר כל רמאות ורמאות ולפתע הארי שהיה שם החל לצחוק. כאשר נשאל אח"כ מדוע צחק ענה- שבדרשה היה שם לבן הארמי ועל כל רמאות שדרשו שם הנהן לבן בראשו לאות הסכמה שאכן קח עשה. אך כאשר האלשיך ביאר רמאות אחת לבן הראה שעל זה הוא באמת לא חשב, למרות הרמאות שבדבר.

❖❖❖

שיחותיו האחרונות של מרן היו בסוף אייר תשס"ז, כאשר השיעור הכללי האחרון היה בסוגיות בגיטין בעניין גבולות הארץ, שבוע אח"כ דיבר מרן זצ"ל בעצרת המרכזית של יום ירושלים בישיבה- בה דרש על עניין כבוד הר הבית והמקדש (וחומר איסור העליה כיום להר- מרן זצ"ל התבטא בכך שאף שיש שיטות להתיר יש כאן עדיין ספק כרת- "א שטיקלה כרת"). ושיחתו האחרונה בערב שבועות- על לימוד התורה וחשיבותה. שלוש הדברים האלו אכן ליוו את מרן כל חייו. תורה ארץ ישראל והמקדש (עם ציפייה מתמדת לביאת המשיח). דבר זה גם בא לידי ביטוי בשלושת כתרי מרן זצ"ל אותם זכה לשים פאר על ראשו- ראש ישבה, דיין ופוסק. כתר התורה כראש הישיבה למעלה משישים שנה. כתר ארץ ישראל כיושב על מדין למעלה מארבעים שנה. וכתר הקדושה של מקום המקדש כפוסק שמשם יוצאת הוראה לרבים. אשרי עין ראתה כל אלה. ■

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

מערכת
בסוד שיח
מברכת את
כל בית ישראל
בחג סוכות שמח
ופתקא טבא

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net